

Nicoleta NEȘU

Sapienza Università di Roma, Italia

PROBLEME DE TERMINOLOGIE ÎN ACTUL TRADUCERII

Verbul *a comunica*, în sensul lui original, are o semnificație profundă, care se regăsește în forma latină a verbului (*communicare* înseamnă „a face comun ceva, a împărtăși, a pune împreună, a uni”), semnificații ce se regăsesc, cel puțin pentru limba română, la C-tin Noica în cuvântul *cuminecare*.

„Cuvântul acesta ‚cuminecare’, purtător de atâtea afirmări, nu este numai al limbii noastre. Vine din latinescul *communicare* și prin latina ecleziastică a căpătat în toate limbile romanice același sens, de a se împărtăși de la, a se împărtăși întru ceva. (...) Comunicarea e de date, de semnale sau chiar de semnificații și înțelesuri; cuminecarea e de subînțelesuri”. [1]

Legat de acest aspect, Mihai Dinu [2] subliniază tocmai această dualitate a semnificației cuvântului *a comunica*, dualitate ce dă seama și de ambivalența procesuală a fenomenului comunicării, evidențiind dubla sa dimensiune, sacră și profană:

„Comunicarea stă la baza organizării sociale, coagulând și controlând raporturile ‚orizontale’ dintre oameni, dar angajează totodată și aspirațiile lor ‚verticale’, într-o mișcare ascensională către planurile superioare ale realității. Nu poate trece neobservată, în această ordine de idei, paralela semnificativă cu dublul statut al *cuvântului*, care, pe lângă înțelesul comun, situat în sfera semantică a comunicării, îl are și pe acela de logos, Verb divin, apropiat prin *cuminecare*. Așezată sub semnul cruciform al acestei duble orientări, comunicarea dobândește o rezonanță mai adâncă, un timbru metafizic, pe care definițiile uzuale i-l refuză, din păcate.”

Ca urmare, comunicarea nu mai poate fi înțeleasă doar ca un simplu fenomen mecanic de transmitere de informație, ci trebuie să-i reatribuim semnificația antropologică, cea de acțiune asupra altor oameni, creatoare de relații intersubiective, fondatoare ale societății.

Prin natura sa, comunicarea a reprezentat întotdeauna un fapt social și politic major, parte integrantă a vieții și ordinii sociale. Omul societății moderne

„este prins între polul cuvântului și cel al gestului, sau, mai general, între demers și discurs. Mutația ontologică ce a dus la apariția omului, concomitentă cu apariția limbii, a deplasat tot ce este omul spre cuvânt, adică spre semnificare”. [3]

Proiectul integrării europene, fenomenul globalizării, întâlnirea dintre spații culturale diverse presupun o intensificare a contactelor directe, la niveluri diferite, între indivizi aparținând unor culturi și civilizații diferite, prin termenul cultură înțelegând ambele definiții, cea de totalitate a creațiilor artistice dar și cea antropologică, de sumă a valorilor umane. Europa oferă astăzi un model cultural nou, mult amplificat, unde culturile își păstrează identitatea dar, în același timp, contribuie la nașterea unei culturi europene; varietatea înseamnă bogăție și nu opoziție. Peisajul lingvistic al Uniunii Europene cuprinde 23 de limbi oficiale, cărora li se adaugă aproximativ alte 60 de limbi regionale și limbi ale comunităților de emigranți. Respectarea diversității culturale și lingvistice este legiferată printr-o serie de acte și documente specifice. Articolul 128 al Tratatului Uniunii Europene prevede dezvoltarea culturii și limbilor statelor membre, concomitent cu respectarea diversității lor naționale și accentuând, prin diverse mijloace, moștenirea culturală comună. Comisia Europeană promovează o politică privind multilingvismul pentru a consolida unul dintre motto-urile Uniunii: „unitate în diversitate”. Există o Declarație Universală a

Drepturilor Lingvistice (semnată la Barcelona, în 1999), pe modelul Declarației Universale a Drepturilor Omului din 1948, există o dată în calendar care reprezintă Ziua Internațională a Limbii Materne, s-a propus crearea unui Consiliu al limbilor și a unei Comisii mondiale a drepturilor lingvistice etc. Toate acestea legiferează ceea ce Umberto Eco afirma:

„Europa începe o dată cu nașterea limbilor sale populare, iar o dată cu reacția, de multe ori alarmată, la izbucnirea acestora începe cultura critică a Europei, care înfruntă drama fragmentării limbilor și se pornește a reflecta asupra propriului destin de civilizație multilingvă.” [4]

Dar, același Eco considera că

„la capătul îndelungatei sale căutări, cultura europeană se află în fața necesității urgente de a găsi o limbă vehiculară care să-i sudeze fracturile lingvistice, astăzi chiar mai mult decât în trecut”. [5]

Și, până la recuperarea unei limbi adamice pierdute sau a unei limbi perfecte încă negăsite, avem la îndemână ceea ce lingvistica integrală numește „vorbire la puterea a doua”, adică **traducerea**. Aceasta vine definită ca o formă particulară, specială a vorbirii, ca „un hablar por medio de otra lengua y con un contenido ya dado”, Coșeriu subliniind faptul că, în actul traducerii,

„se trata de expresar un mismo contenido textual (de texto) en lenguas diferentes. Ahora bien, puesto que los contenidos de las lenguas (o „idiomas”) son distintos, mientras que el contenido traducido debe ser el mismo, este contenido non puede ser idiomático, sino sólo inter- o supra-idiomático”. [6]

În general, în lucrările de specialitate, actul traducerii a fost considerat ca o activitate de gradul doi, o activitate secundară, uneori chiar mecanică, fără a se ține cont de substratul creator pe care aceasta îl presupune și în afara căruia nu se poate vorbi despre traducere în adevăratul sens al cuvântului. Ceea ce se înțelegea prin traducere – în sens „tradițional” – era un proces de mediere în urma căruia, conținutul unui text ce aparținea unei anumite limbi era redat într-o altă limbă, într-un mod cât mai apropiat posibil, la nivelul structurilor semnificativului. Schimbarea radicală de perspectivă vine, pe la jumătatea secolului trecut, odată cu activitatea teoretică desfășurată de Cercul formalist rus și, apoi, cu cea a Cercului lingvistic de la Praga și a celor care le-au urmat principiile. Actul traducerii devine, treptat, o interpretare, o interrelaționare a conținutului semantic cu cel al expresiei la nivelul celor două limbi, se vorbește despre procese de substituție, transfer etc. [7]

Astfel, procesul traducerii și problemele pe care acesta le ridică au fost recunoscute ca făcând parte din sfera mai largă a proceselor de ordin semiotic din momentul în care s-a conștientizat faptul că traducerea nu înseamnă o simplă transpunere a unui semnificat dintr-o limbă în alta, ci implică trecerea dintr-o realitate socio-culturală în alta. Celebra teză a lui Sapir conform căreia limba reprezintă un „ghid al realității sociale” și, deci, că omul este condiționat de și prin limbaj schimbă, în mod radical, datele problemei. Nu există, spune el, două limbi suficient de asemănătoare ca să poate fi considerate ca reprezentând aceeași realitate socială; modul în care se trăiește în diferitele societăți reprezintă moduri distincte și nicidecum același mod care poartă „etichete diferite”. [8]

Pornind de la teoriile lui Sapire sau Benveniste în ceea ce privește influența sau rolul limbajului în diferitele tipuri de manifestări ale culturii umane, Lotman afirmă că, în funcționarea lor istorică reală, limba și cultura sunt inseparabile – nu este posibilă existența unei limbi (în accepția completă a termenului) care să nu fie imersă într-un context cultural,

așa cum nu este posibilă o cultură care să nu aibă în centrul său o structură proprie de tipul limbii naturale. În acest raport limbă - cultură, limbajul funcționează ca sistem modelizator primar, în timp ce literatura și arta, în general, funcționează ca sisteme modelizatoare secundare. Ca o abstractizare, limba/limbajul poate fi conceput ca un fenomen în sine și de sine stătător – însă, spune Lotman, în funcționarea sa reală, el este incorporat într-un sistem mult mai general, într-un sistem cultural, împreună cu care formează o totalitate complexă. [9]. Din acest moment, traducerea nu mai reprezintă un simplu fenomen lingvistic, ci devine un amplu proces de mediere între două sau mai multe realități culturale.

Această dificultate teoretică, de reflectare a aceleiași realități prin conținuturi-semnificații ale unor limbi diferite, pe care actul traducerii trebuie să o înfrunte, apare, sub o formă sau alta, la mai toți cei care s-au ocupat, direct sau indirect, de problema traducerii. Faptul fusese deja remarcat de însuși Humboldt în momentul în care afirmă că, în ceea ce privește planul conținutului, limbile se deosebesc, în primul rând, printr-o organizare specifică a conținutului lor lexical și gramatical și, abia apoi, ele se deosebesc și prin aspectul lor material.

„Limba este, într-un fel, manifestarea exterioară a spiritului popoarelor; limba lor este spiritul lor, iar spiritul lor este limba lor. Oricât am vrea, nu le putem gândi niciodată îndeajuns de identice!”. [10]

Este adevărat că filosoful german relaționează specificitatea limbilor la câteva constante universale ale limbajului, în general, în sensul că identifică aceste universalii în limbile particulare, la *nivelul raportului de desemnare* (relația cuvintelor cu conceptele pe care le desemnează), la *caracterul universal al expresiei* (identitatea aparatului fonator la toți oamenii), precum și la *simbolismul fonetic* (evocarea unor însușiri ale obiectelor prin intermediul calităților intrinseci ale sunetelor) (Munteanu, 2005/2008, 16), afirmând că

„atât de admirabilă este în limbă individualizarea în interiorul concordanței universale, încât se poate spune cu egală îndreptățire și că întreaga specie umană deține o singură limbă, dar și că fiecare om deține o limbă proprie”. [11].

Dar este la fel de adevărat că tot Humboldt

„renunță la proiecția himerică a unei limbi inițiale (perfecte) și privește ca pe un dat necesar diversitatea limbilor și a popoarelor, pusă în relație directă cu producerea forței spirituale a omului” [12]

și refuză, astfel, în mod categoric, orice încercare de imaginare a unei limbi universale, logice și raționale.

Între celebrele sale studii de lingvistică generală, Roman Jakobson include și problematica aspectelor lingvistice pe care actul traducerii o presupune. El distinge trei tipuri distincte de traducere: *traducerea endolingvistică* sau *reformularea* – care constă în interpretarea semnelor lingvistice cu ajutorul altor semne lingvistice aparținând aceleiași limbi; *traducerea interlingvistică* sau *traducerea propriu-zisă* – care constă în interpretarea semnelor lingvistice cu ajutorul semnelor lingvistice aparținând altei limbi și, în sfrâșit, *traducerea intersemiotică* sau *transmutarea* – care presupune interpretarea semnelor lingvistice cu ajutorul sistemelor de semne non-lingvistice. În opinia sa, există o problemă comună celor trei tipuri identificate, și anume, faptul că nu se poate vorbi despre o echivalență completă obținută prin intermediul traducerii, chiar dacă mesajele dintr-o limbă pot fi utilizate ca interpretări adecvate ale unor unități de cod dintr-o altă limbă. Acest lucru se întâmplă, consideră Jakobson, tocmai pentru că fiecare element conține în sine o serie de asocieri și de conotații care nu pot fi transferate. El ajunge, astfel, la concluzia că întreaga artă poetică este,

din punct de vedere tehnic, intraductibilă; este posibilă doar „transpunerea creatoare”, în interiorul unei anumite limbi – de la o formă poetică la alta – sau între limbi diverse. De asemenea, este posibilă și „transpunerea semiotică” de la un sistem de semne la altul – de la arta limbajului la muzică, la dans, la cinematografie sau la pictură. [13]

Sociolingvistul și antropologul E. Nida vorbește despre patru perspective valabile în ceea ce privește studiul traducerii, perspective complementare. Este vorba despre o *perspectivă filologică*, în care „accentul cade pe compararea textului sursă cu cel țintă”; o *abordare lingvistică* care „se axează în principal pe comparația dintre cele două limbi, limba sursă și limba receptoare”; *abordarea comunicativă* care „își concentrează în special atenția asupra actului comunicativ original din limba sursă și comunicarea ce îi corespunde în limba receptoare”; *abordarea sociosemiotică* în care „accentul cade pe semnificația acelor semne care transmit mesajul către receptori, în anumite împrejurări”. [14] Examinarea detaliată a acestora îl face pe cercetător să afirme că traducerea este, de fapt, o „tehnologie creatoare”, care trebuie să aibă la bază o bună cunoaștere a naturii limbajului și care trebuie să țină cont de faptul că limba nu poate fi niciodată separată de contextul cultural care o produce, de cultura pe care ea însăși o reflectă. Plecând de la convingerea că

„limbile diferă nu atât în ceea ce privește realitățile pe care le indică, cât prin modul în care se referă la obiecte și experiențe” și că „pe lângă capacitățile lor lexicale de a vorbi despre întreaga complexitate a experienței umane toate limbile posedă anumite modalități care amplifică atractivitatea unui discurs” [15]

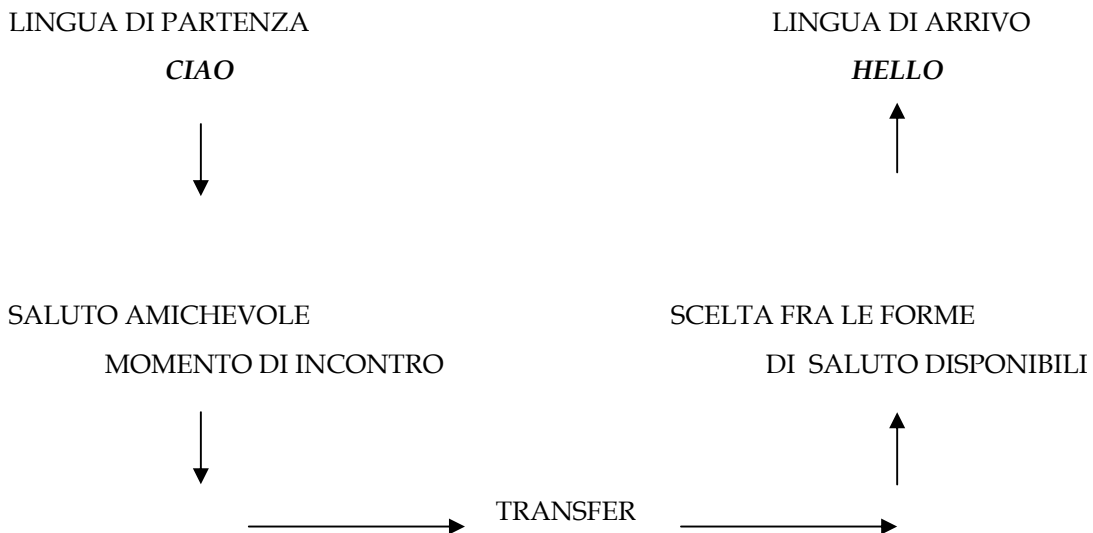
sociolingvistul este de părere că traducerea este posibilă și că ea se realizează la nivelul sensurilor.

„A traduce sensuri înseamnă a traduce semnificația totală a unui mesaj atât în ceea ce privește conținutul lexical sau propozițional, cât și semnificația sa retorică”. [16]

Ca urmare, traducătorul trebuie să se folosească de criterii care depășesc sfera pur lingvistică, operând un adevărat proces de decodificare și recodificare. Modelul propus de Nida, încă din anul 1969, parcurge următoarele faze: de la materialul lingvistic al textului de pornire se ajunge la textul din limba în care se traduce, trecând prin procesele de *analiză, transfer și restructurare*. [17]

Interesant este modul în care, pe baza acestei scheme, Susan Bassnett-McGuire, scoate în evidență dificultățile traducerii unor termeni care, la prima vedere, nu par a pune niciun fel de problemă, cum este, spre exemplu, cuvântul din limba italiană *ciao*, când trebuie tradus în franceză, germană și engleză. [18] Autoarea subliniază că aceste dificultăți de traducere vin din faptul că italiana nu face distincția între formulele de salut din momentul întâlnirii și cele din momentul despărțirii, în timp ce engleza, franceza și germana dispun, în acest sens, de un lexic specializat – ceea ce face ca traducerea de tip „dicționar” să nu fie potrivită în acest caz. În limba italiană, *ciao* reprezintă o formulă de salut strâns legată de un anumit tip de raport interpersonal care nu este dependentă, însă, de situația specifică de comunicare, în termeni de „întâlnire” sau „rămas bun”, așa cum este în celelalte limbi menționate. Mai mult, așa după cum bine se știe, în limba engleză, ca și în franceză sau germană, se pot întâlni, ca formule de salut, și expresii idiomatice sub forma unor întrebări retorice (care, de altfel, se întâlnesc și în italiana). Cum alege, în acest caz, traducătorul forma corectă? Aici, autoarea reia schema propusă de Nida și face următoarea echivalență: *procesului de analiză* îi corespunde identificarea faptului că *ciao* reprezintă, în limba de pornire, o formulă de salut, amicală, la întâlnire, urmează apoi *transferul*, în timp ce *procesului de restructurare* din schema

propusa de Nida îi corespunde, în opinia autoarei, procesul de alegere dintre formele de salut disponibile în limba în care se traduce. Rezultă următoarea schemă:

În termenii linvisticii integrale, traducerea este o activitate de creare a unui text-oglină a unui alt text, iar finalitatea acestei activități este reprezentată de încercarea de a reproduce, cât mai fidel, aceeași designație și același sens cu ajutorul semnificatelor dintr-o altă limbă,

„designar los mismos estados de cosas por medio de otra lengua, o sea, la de decir lo mismo - como significación de habla - por medio de significados en principio diferentes”. [19]

Parcursul actului propriu-zis al traducerii se structurează, astfel, în două etape: prima constă în "găsirea" - prin intermediul semnificatelor limbii textului original - a designatelor și apoi, construcția sensului textului prim - etapă numită de Coșeriu „semasiologică”, urmând ca, în a doua etapă, să se identifice semnificatele din limba țintă prin care să se „designeze” starea de lucruri descrisă în textul original și să se construiască un sens al textului-oglină similar celui original, etapă pe care Coșeriu o numește „onomasiologică”, cu precizarea că este vorba despre o semasiologie și o onomasiologie de tip textual și nu la nivelul limbilor idiomatiche. Ca urmare, *ceea ce se traduce nu sunt semnificatele limbilor, ci sensul textelor, situație ce obligă traducătorul să preia și să urmeze procedeele și strategiile creației de sens utilizate de creatorul textului original* (sublin.ns. N.N.). Acest proces îl transformă, automat, într-un creator de text/sens, în timp ce traducerea devine o problemă de lingvistică a textului, de hermeneutică a sensului. Și asta pentru că se traduce, întotdeauna, un text, adică un sens, iar problema traducătorului este, de fapt, o problemă de lingvistică a textului, adică de stabilire a unei corespondențe între texte aparținând la două limbi diferite, și nu una de gramatică sau de lexicologie a limbilor respective.

Unul dintre exemplele practice pe care Coșeriu îl utilizează pentru a susține această idee este cel al expresiilor idiomatiche (considerate de mulți ca intraductibile, ca structură - în schimb, ele devin complet traductibile dacă le considerăm ca microtexte-purtătoare de sens, a căror valoare semantică globală nu coincide, în sensul că nu este dată de suma valorii elementelor care o compun). Formula *mi dispiace* din limba italiană se traduce, ca text, prin

Îmi pare rău, în română, *Lo siento*, în spaniolă, *I am sorry*, în engleză, *Es tut mir leid*, în germană. În limba de origine - italiană - ea nu reprezintă, însă, o expresie idiomatică, atâta timp cât ea poate fi analizată, ci reprezintă o simplă întrebuintare a verbului *dispiacere*. Ea devine, însă, expresie idiomatică în momentul traducerii ei în limbile română, spaniolă, engleză sau germană deoarece, din punctul de vedere al acestor limbi, ea nu este analizabilă. Cu alte cuvinte, dacă traducerea s-ar face la nivelul limbii, și nu la acela al sensului textual, ea s-ar traduce prin *Îmi displace* (rom.), *Me desagradar* (span.), *I dislike it* (engl.) și *Es missfällt* (germ.), din moment ce verbului italian *dispiacere* îi corespund verbele *a dispăcea* (rom.), *desagradar* (span.), *to dislike* (engl.) și *missfallen* (germ.). Rezultă deci că acest proces de echivalare nu se confundă, în totalitate, cu cel al transpoziției, definit de Coșeriu drept tehnică de stabilire a corespondențelor, „la técnica del establecimiento de correspondencias” [20], atâta timp cât găsirea designațiilor echivalente în limba în care se traduce presupune o serie de procedee care poate merge până la explicarea propriu-zisă, explicită, atunci când nu se găsește un termen echivalent. Și aici Coșeriu preia, pentru exemplificare, un exemplu oferit de Jakobson: unui vorbitor nativ de limbă rusă, căruia i se transmite un text în limba engleză de tipul *I wrote to my friend*, va trebui să i se dea următoarele lămuriri: acțiunea este terminată sau nu, prin *friend* se înțelege o persoană de sex feminin sau masculin și dacă subiectul este feminin sau masculin și aceasta pentru că, limba rusă, spre deosebire de engleză, are verbe care exprimă o acțiune terminată (perfective) sau neterminată (imperfective), se face distincția între feminin-masculin în cazul substantivelor, în timp ce trecutul verbului indică și genul subiectului. Desigur că, din punct de vedere teoretic, limba engleză poate exprima toate aceste determinări însă, limba engleză nu cere aceste explicitări, ele nu trebuie exprimate, în timp ce în limba rusă sunt obligatorii. Pe de altă parte, există alte distincții pe care engleza este obligată să le opereze (articolul, spre exemplu) și pe care rusa ori nu le exprimă deloc, ori le exprimă parțial și cu instrumente diverse. [21] Toate acestea se datorează faptului că limbile se diferențiază între ele prin așa-numitele elemente diferențiale, acele trăsături distinctive pe care o limbă le utilizează și care nu coincid, în sensul că un element poate fi diferențial într-o limbă și în alta nu. De aceea, în cazul traducerii,

„nu are importanță faptul că anumite ‘semnificate’ sunt gândite sau se cunosc datorită cunoașterii lucrurilor desemnate: ceea ce contează este dacă limba face sau nu distincția și dacă în fiecare caz există sau nu limite semantice date de limba înseși”. [22]

Ca urmare, dacă limba română, spaniolă sau italiană desemnează cu același cuvânt *bunică*, *abuela*, *nonna*, bunica maternă și cea paternă, chiar dacă, în realitatea extralingvistică reprezintă două realități diferite, traducerea acestui cuvânt în limba suedeză necesită această diferențiere, și la nivelul expresiei, pentru că limba suedeză le numește în mod diferit, existând două cuvinte distincte pentru cele două realități extralingvistice distincte. Ca urmare, traducătorul va trebui să cunoască și să țină cont de această distincție, apelând și la categoria contextelor.

Conform *Genezei*, după Potop, „tot pământul avea o singură limbă și aceleași cuvinte”, se descrie, astfel, o stare de perfecțiune primordială a omenirii, un paradis terestru caracterizat printr-o umanitate unită, atât din punct de vedere politic, cât și lingvistic. Dumnezeu, însă, pentru a le pedepsi trufia, i-a izgonit pe oameni din acest loc paradisiac și i-a condamnat la confruntarea cu pluralitatea culturilor și a limbilor.

„Și Domnul a zis: Iată, ei sunt un singur popor și toți au aceeași limbă, și iacă de ce s-au apucat; acum nimic nu i-ar împiedica să facă tot ce și-au pus în gând. Haidem! Să Ne pogorâm și să le

încurcăm acolo limba, ca să nu-și mai înțeleagă vorba unii altora. Și Domnul i-a împrăștiat de-acolo pe toată fața pământului.” (*Geneza, XI, 6-8*)

Din acest moment și până în zilele noastre, omenirea s-a străduit să recupereze acea armonie lingvistică primordială, să recupereze *limba adamică, perfectă* în sine, sau să conceapă o *lingua universalis*, pe modelul limbii perfecte. Părerile specialiștilor sunt împărțite – nu se poate vorbi despre *confusio linguarum* ca despre ceva exclusiv negativ; diversitatea lingvistică și cea culturală ce derivă din ea poate reprezenta un avantaj. “Ciocnirea civilizațiilor”, despre care vorbea și S. Huntington, trebuie văzută, credem noi, mai ales sub aspectul pozitiv al ciocnirii în sensul de interferență a culturilor. Cunoașterea și înțelegerea culturii în care te găsești la un moment dat înseamnă accesul spre înțelegerea perspectivei pe care limba respectivă o propune asupra lumii, înseamnă accesul spre ceilalți, înseamnă primul pas spre stabilirea unui raport valid, iar traducerea, în ciuda tuturor problemelor pe care le ridică, nu face decât să contribuie, în mod pozitiv, la acest punerea în act a acestuideziderat.

NOTE:

- [1] Noica, C-tin., *Rostirea filosofică românească*, Ed. Științifică, București, 1970, p. 17
- [2] Dinu, M., *Comunicarea. Repere fundamentale*, Ed. Științifică, București, 1997, pp. 15 – 16
- [3] Codoban, A., *Semn și interpretare. O introducere postmodernă în semiologie și hermeneutică*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2001, pp. 8-9
- [4] Eco, U., *În căutarea limbii perfecte*, Ed. Polirom, Iași, 2002, p. 21
- [5] idem, p. 274
- [6] Coșeriu, E., *El hombre y su lenguaje. Estudios de teoría y metodología lingüística*, Madrid, 1977, pp. 222 – 223
- [7] Pentru detalii a se vedea Catford, J.C., *A Linguistic Theory of Translation*, Oxford University Press, London, 1965 sau Holmes, J., (ed.) *The Nature of Translation*, Mouton, Haga, 1970 sau Quirk, R., *The Linguist and the English Language*, Edward Arnold, London, 1974
- [8] Sapir, E., *Cultura, linguaggio, personalità*, Einaudi, Torino, 1972, p. 58
- [9] Lotman, J., Uspenskij, B., *Tipologia della cultura*, Bompiani, Bologna, 2001, p.42
- [10] Humboldt, W. von, *Despre diversitatea structurală a limbilor și influneța ei asupra dezvoltării spirituale a umanității*, Ed. Humanitas, București, 2008, p. 80
- [11] idem, p. 87
- [12] Munteanu, E., “Humboldt și humboldtianismul”, introducere la Humboldt, 2008, *Despre diversitatea structurală a limbilor și influneța ei asupra dezvoltării spirituale a umanității*, Ed. Humanitas, București, 2008, p. 16
- [13] Jakobson, R., *Saggi di linguistica generale*, Feltrinelli, Milano, 1985, pp. 56 – 64
- [14] Nida, E., *Traducerea sensurilor*, Ed. Institutul European, Iași, 2004, pp. 37 – 53
- [15] idem, p. 33
- [16] idem, p. 34
- [17] Nida, E., Taber, Ch., *The Theory and Practice of Translation*, E.J. Brill, Leiden, 1969, p. 484
- [18] Bassnett McGuire, S., *La traduzione – teoria e prattica*, Bompiani, Milano, 1993, pp. 31 – 33
- [19] Coșeriu, E., *El hombre y su lenguaje. Estudios de teoría y metodología lingüística*, Madrid, 1977, p. 208
- [20] idem, p. 235
- [21] Pentru detalii vezi Coșeriu, E. *Lecții de lingvistică generală*, Ed. Arc, Chișinău, 2000, pp. 242-244, dar și pp. 184-185, 68-69
- [22] idem, p. 185

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

Bassnet-McGuire, Susan (1993). *La traduzione. Teoria e prattica*. Milano: Bompiani
Codoban, Aurel (2001). *Semn și interpretare. O introducere postmodernă în semiologie și hermeneutică*. Cluj-Napoca: Dacia

- Coseriu, Eugenio (1977). *El hombre y su lenguaje. Estudios de teoría y metodología lingüística*. Madrid
- Coșeriu, Eugen (1994). *Prelegeri și conferințe*, supliment al Anuarului de lingvistică și istorie literară. Iași
- Coșeriu, Eugen (1996). „Limba și politică”, în *Revista de lingvistică și știință literară*, nr. 5, Chișinău, p. 10
- 29
- Coșeriu, Eugen (2000). *Lecții de lingvistică generală*. Chișinău: Ed. Arc
- Dinu, Mihai (1997). *Comunicarea. Repere fundamentale*. București: Ed. Științifică
- Eco, Umberto (2002). *În căutarea limbii perfecte*. Iași: Polirom
- Humboldt, Wilhelm von (2008). *Despre diversitatea structurală a limbilor și influnța ei asupra dezvoltării spirituale a umanității*. București: Humanitas
- Jakobson, Roman (1985). *Saggi di linguistica generale*. Milano: Feltrinelli
- Lotman, Juri., Uspenskij, Boris (2001). *Tipologia della cultura*. Bologna: Bompiani
- Munteanu, Eugen (2005). *Introducere în lingvistică*. Iași: Polirom
- Munteanu, Eugen (2008). „Humboldt și humboldtianismul”, introducere la Humboldt, 2008, *Despre diversitatea structurală a limbilor și influnța ei asupra dezvoltării spirituale a umanității*. București: Humanitas
- Nida, Eugene (2004). *Traducerea sensurilor*. Iași: E. Institutul European
- Nida, Eugene, Taber Charles (1969). *The Theory and Practice of Translation*. Leiden: E.J. Brill

RÉSUMÉ

PROBLEMES DE TERMINOLOGIE DANS L'ACTE DE LA TRADUCTION

Cet article est une analyse du procès de traduction comme un procès complet de médiation entre deux ou plusieurs cultures car ce procès n'est pas un simple transfert de mots d'une langue dans une autre. Le phénomène de la traduction a été catégorisé de plusieurs manières. En général, nous pouvons avoir une traduction littérale mot-à-mot ou une traduction sémantique fidèle; nous pouvons aussi parler d'une adaptation ou traduction libre ou idiomatique. On peut parler aussi de la traduction interlinguale, intralinguale et intersémiotique de Roman Jakobson ou de la métaphore, paraphrase et imitation de Dryden ou encore de la traduction littérale, libre et fidèle de George Steiner. Notre recherche a comme point de départ la théorie sémiotique de la culture -Lotman- et, en même temps, la théorie linguistique intégraliste de E. Coseriu.

MOTS- CLÉS: *traduction, théorie, culture, sémiotique, linguistique intégraliste.*